

Η γυναίκα στο θέατρο του Ίψεν

1875. Μια χρονιά σημαδιακή για το θέατρο. Ο κριτικός κοινωνιολογικός ρεαλισμός βρήκε το μεγάλο εκφραστή του στο θέατρο, τον Ερρίκο Ίψεν. Αυτή τη χρονιά ο διάσημος ήδη Νορβηγός γράφει τα Στηρίγματα της κοινωνίας»

αρχίζοντας να κρίνει και ν' αμφισβητεί αξίες, θεσμούς, ήθη της αστικής κοινωνίας. Το 1879 γράφει το «Κουκλόσπιτο» ή «Νόρα». Εντεκα χρόνια αργότερα, ο υπερασπιστής της γυναικείας χειραφέτησης, γράφει τον αντίποδα

της «Νόρας» την «Έντα Γκάμπλερ». Ένα ακόμη έργο πολεμικής ενάντια στην αντίληψη υποταγής του ατόμου — ιδιαίτερα της καταπιεσμένης γυναίκας — στα «κατά συνθήκη ψεύδη» αν όχι και στα «εγκλήματα» μιας σήπουσας κοινωνίας που γεννά

«Βρικόλακες». Με την «Νόρα» και την «Έντα Γκάμπλερ» έκανε την ολιγοήμερη, αλλά ενδιαφέρουσα εμφάνισή της στην Αθήνα, η Πειραματική Σχολή της «Τέχνης» από τη Θεσσαλονίκη.

«Νόρα»

Η «Νόρα» είναι έργο - προοίμιο της γυναικείας χειραφέτησης κι αξιοπρέπειας. Η Νόρα για τον πατέρα της ήταν μια «κούκλα» προς αναψυχή της οικογένειας. Ένα «στολίδι» χρήσιμο εντός οικίας, άχρηστο εκτός αυτής.

Για το σύζυγο, η Νόρα έχει μια επιπλέον της ψυχαγωγικής ιδιότητα. Αυτή της «παιδοποιητικής» συζύγου που πρέπει να μένει πιστή, άβουλη, υποταγμένη στην εξουσία του συζύγου. Η Νόρα όμως βρίσκει τη δύναμη να υπερβεί τους κοινωνικούς κανόνες για να σώσει τον άντρα της. Η θυσία της της δίνει χαρά και ιδιαίτερο νόημα στη ζωή. Έστω κι αν «παρανόμησε» πλαστογραφώντας την υπογραφή του πατέρα της ως εγγυητή για να δανειστεί και να θεραπεύσει τον άρρωστο άντρα της.

Η αποκάλυψη της θυσίας της αποκαλύπτει την αδυναμία του κοινωνικά ισχυρού άντρα της. Ο Χέλμερ υπερασπιζόμενος σαθρούς ηθικούς και κοινωνικούς κανόνες «πλαστογραφεί» το νόημα της ηθικής και της

αγάπης. Η Νόρα τότε σπάει τα δεσμά του γάμου διεκδικώντας με αξιοπρέπεια τα ανθρώπινα και κοινωνικά δικαιώματά της.

Ο Νίκος Χουρμουζιάδης υπογράφει σκηνοθετικά και τις δύο παραστάσεις με τη συνέργεια της ρέουσας μετάφρασης του Γ.Ν. Πολίτη και το καλαισθητό, πιστό στο κλίμα της εποχής σκηνικό (το ίδιο και για τα δυο έργα) καθώς και τα κοστουμια της Ιωάννας Μανωλεδάκη. Η σκηνοθεσία με σεμνότητα και ακρίβεια διέγραψε το ρεαλιστικό και ταυτόχρονα ποιητικό «τοπίο» του έργου. Το παραστασιακό αποτέλεσμα δεν ήταν ωστόσο ανάλογο των προθέσεων καθώς με εξαίρεση την άμεση και ευαίσθητη ερμηνεία της Θάλειας Σκαρλάτου (κυρίως στο δεύτερο μέρος) οι Γιάννης Παλαμιώτης, Μένη Κυριάκογλου, Ελένη Δημοπούλου, Ανδρέας Νάτσιος, Νίκος Κουμαριάς περιέγραψαν σχηματικά και άνευρα τις σκηνοθετικές προθέσεις και το χαρακτήρα του ρόλου τους.

«Έντα Γκάμπλερ»

Ο Ίψεν υπερασπιζόμενος την κοινωνική απελευθέρωση της γυναίκας δεν θα κατέγραφε θεατρικά μόνο την εξυπωτική, λυτρωτική πορεία της «Νόρας». Στηρίζοντας και πιτεύοντας σ' αυτή την πορεία έγραψε την αντίστροφη πτωτική, βασανιστική, εξαγνιζόμενη μόνο με το θάνατο πορεία της «Έντα Γκάμπλερ». Η Γκάμπλερ έχοντας χάσει τον έρωτα — ακόμη και τον έρωτα για τη ζωή — συμβιβάζεται με την ιδέα ενός γάμου συμβατικού απλώς για να επιβιώσει.

Η Νόρα ήταν ευτυχισμένη και πρόσφορη με όσους αγαπούσε και την αγαπούσαν. Η Γκάμπλερ δυστυχισμένη και απρόσφορη ακόμη και για τον άντρα που άλλοτε αγάπησε. Είναι μια πληγωμένη γυναίκα. Σκληρή ακόμη και με τον εαυτό της. Απελπισμένη έως θανάτου από τα κατά συνθήκη ψεύδη που η ίδια αφήνει να την επικρίσει η κοινωνία για την εγκατάλειψη της συζυγικής εστίας.

Η Έντα δεν έχει αυτή την τόλμη. Η μόνη τόλμη της είναι να καταστρέψει

το δημιούργημα του άντρα που αγάπησε, να του οπλίσει το χέρι, ωθώντας τον στην αυτοκτονία και η ίδια να «δραπετεύσει» από την «κόλασή» της, φυτεύοντας μια σφαίρα στο απελπισμένο, γεμάτο φόβο για τη ζωή μυαλό της.

Αυτή την «κόλαση» και τον τρόμο της ηρωίδας ανέδειξε η λιτή, ατμοσφαιρική, ρεαλιστική, υποβλητική παράσταση. Η σκηνοθετική άποψη, αν και όχι χωρίς κάποιες σχηματικότητες και με έλλειψη «νεύρου» (λιγότερη βέβαια απ' ό,τι στη «Νόρα»), υπηρετήθηκε από τους Στέλιο Πεντερίδη, Νίκο Κουμαριά, Λένα Σαββίδου, Μένη Κυριάκογλου. Ιδιαίτερης αναφοράς όμως αξίζουν η δυναμική, πυκνή σε δραματικότητα ερμηνεία της Εφης Σταμούλη και η αισθητική της Δώρας Σκαρλάτου.

Το δίπτυχο του Ίψεν είναι ένα δείγμα της σοβαρής πειραματικής προσπάθειας που κάνει η θεατρική αυτή ομάδα στη Θεσσαλονίκη.